

**ТЕХНОЛОГИЯ ВА ЖАМИЯТ:
ЎЗАРО ТАЪСИР ЖАРАЁНИ ВА РИВОЖЛАНИШ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ**

Муаллиф: Ризахўжаева Моҳирабону

E-mail: rizaxojayevamohirabonu@gmail.com

АННОТАЦИЯ Мазкур мақолада технология ва жамият ўртасидаги ўзаро таъсир жараёни илмий-назарий жиҳатдан таҳлил қилинган. Технология тушунчасининг моҳияти, унинг тарихий ривожланиш босқичлари ва жамият тараққиётига кўрсатган таъсири батафсил ёритилган. Иқтисодий, таълим ва мулоқот соҳаларидаги технологик ўзгаришлар, шунингдек ахборот технологиялари, сунъий интеллект ва ижтимоий тармоқларнинг замонавий жамиятга таъсири илмий адабиётлар асосида умумлаштирилган. Технологик тараққиётнинг ижобий ва салбий оқибатлари ҳолисона тарзда кўриб чиқилган ҳамда келажакда технология ва жамият муносабатларининг ривожланиш тенденциялари таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: технология, жамият, ижтимоий тараққиёт, ахборот жамияти, рақамли трансформация, сунъий интеллект, ижтимоий тармоқлар, инновация, коммуникация.

КИРИШ Инсоният тарихи давомида технология ва жамият ўртасида доимий ва узвий алоқа мавжуд бўлиб келган. Технология инсон эҳтиёжларини қондириш мақсадида яратилган восита сифатида юзага келган бўлса, ўз навбатида у жамият тузилиши, турмуш тарзи ва қадриятларига чуқур таъсир кўрсатган. Бу ўзаро таъсир жараёни бир томонлама эмас, балки икки йўналишли характерга эга: жамият технологик тараққиётни рағбатлантиради, технология эса ўз навбатида жамиятни ўзгартиради.

Замонавий даврда ахборот технологияларининг жадал ривожланиши жамият ҳаётининг деярли барча соҳаларини қамраб олди. Иқтисодиёт, таълим, соғлиқни сақлаш, давлат бошқаруви ва инсонлараро мулоқот каби соҳаларда технологик воситаларнинг қўлланилиши тубдан янги имкониятларни очиб бермоқда. Шу билан бирга, ушбу жараён бир қатор ижтимоий муаммоларни — рақамли тенгсизлик, шахсий маълумотлар хавфсизлиги, меҳнат бозоридаги ўзгаришлар — ҳам келтириб чиқармоқда.

Мақоланинг мақсади технология ва жамият ўртасидаги ўзаро таъсир жараёнини тизимли равишда таҳлил қилиш, технологик тараққиётнинг тарихий босқичларини кўриб чиқиш ҳамда замонавий технологияларнинг жамиятга кўрсатаётган ижобий ва салбий таъсирини илмий адабиётлар асосида ҳолисона баҳолашдан иборат.

Мазкур мавзунинг долзарблиги шундаки, замонавий жамият тобора технологик воситаларга боғлиқ ҳолда ривожланиб бормоқда, лекин бу боғлиқлик механик тарзда эмас, балки мураккаб ижтимоий-маданий омиллар орқали шаклланади. Шу сабабли технология ва жамият муносабатларини илмий асосда тушуниш нафақат назарий, балки амалий сиёсат ишлаб чиқиш нуқтаи назаридан ҳам муҳим аҳамиятга эга.

ТЕХНОЛОГИЯ ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ ТАРИХИЙ РИВОЖЛАНИШИ

Технология тушунчасининг моҳияти

Технология тушунчаси кенг маънода инсон томонидан яратилган билим, восита ва усулларнинг мажмуи бўлиб, у табиий муҳитни ўзгартириш ва инсон эҳтиёжларини қондириш мақсадида қўлланилади. Ижтимоий фанларда технология нафақат техник восита, balki ижтимоий жараён сифатида ҳам кўриб чиқилади, чунки унинг яратилиши ва қўлланилиши доимо муайян ижтимоий-маданий контекст билан боғлиқ бўлади.

Технология ва жамият ўртасидаги муносабатни ўрганишда икки асосий назарий ёндашув мавжуд. Технологик детерминизм назарияси технологияни жамият ўзгаришининг асосий ҳаракатlantiruvchi кучи деб ҳисоблайди. Ижтимоий конструктивизм назарияси эса, аксинча, технологиянинг ўзи ҳам ижтимоий омиллар — иқтисодий манфаатlar, маданий қадриятlar ва сиёсий шароитlar — таъсирида шаклланишини таъкидлайди.

Технологик тараққиётнинг тарихий босқичлари

Инсоният тарихида технологик тараққиёт бир нечта муҳим босқичлардан иборат. Дастлабки босқич — тош асри технологиялари — оддий меҳнат қуроллари ва оловдан фойдаланишни ўз ичига олади. Қишлоқ хўжалиги инқилоби деб номланган кейинги босқичда инсоният ер ишлаш ва чорвачилик усулларини ўзлаштириб, ўтроқ турмуш тарзига ўтди, бу эса дастлабки шаҳарlar ва давлатчилик тузилмаларининг пайдо бўлишига асос яратди.

Ўн саккизинчи асрнинг иккинчи ярмида бошланган биринчи саноат инқилоби бухор двигателининг кашф этилиши билан ишлаб чиқариш жараёнларини тубдан ўзгартирди. Ўн тўққизинчи аср охирида электр энергиясининг қўлланилиши иккинчи саноат инқилобини бошлаб берди. Йигирманчи асрнинг иккинчи ярмида компьютер технологияларининг ривожланиши учинчи саноат инқилоби — рақамли инқилоб — деб номланди. Ҳозирги давр эса сунъий интеллект, катта маълумотлар ва тармоқлашган тизимлар билан тавсифланадиган тўртинчи саноат инқилоби даври сифатида кўриб чиқилмоқда.

1-жадвал. Саноат инқилобларининг асосий тавсифлари

Босқич	Тахминий давр	Асосий технология	Ижтимоий оқибати
Биринчи саноат инқилоби	XVIII–XIX аср	Бухор двигатели	Шаҳарлашув жараёни
Иккинчи саноат инқилоби	XIX–XX аср	Электр энергияси	Оммавий ишлаб чиқариш
Учинчи саноат инқилоби	XX аср иккинчи ярми	Компьютер технологиялари	Ахборот жамияти
Тўртинчи саноат инқилоби	XXI аср	Сунъий интеллект, тармоқлар	Рақамли трансформация

Технология фалсафасидаги асосий йўналишлар

Технология фалсафаси йўналишида олимлар технология билан инсон ва жамият ўртасидаги муносабатни турлича нуқтаи назарларидан таҳлил қилишган. Инструментал ёндашувга кўра, технология фақат инсон мақсадларини амалга оширишга хизмат қиладиган нейтрал восита сифатида қаралади, яъни технологиянинг ўзи яхши ёки ёмон эмас, балки уни қандай қўллаш муҳим аҳамиятга эга.

Экзистенциал ёндашув тарафдорлари эса технологиянинг нейтраллиги ҳақидаги фикрга танқидий қарайдилар ва технологик тизимларнинг ўзи инсон тафаккури ва турмуш тарзини муайян йўналишда шакллантириши мумкинлигини таъкидлайдилар. Ушбу ёндашувга кўра, замонавий технологик муҳит инсонда дунёни фақат фойдалилик нуқтаи назаридан кўриш одатини

шакллантириши мумкин, бу эса инсон ва табиат ўртасидаги муносабатнинг ўзгаришига олиб келади.

Мутаносиб ёндашув деб номланган учинчи йўналиш эса технологиянинг ижтимоий фойдаси ва мумкин бўлган хавфларини бирга кўриб чиқишни таклиф этади. Ушбу ёндашув тарафдорлари технологик тараққиётни рад этиш ёки уни танқидсиз қабул қилишнинг ҳар иккиси ҳам самарасиз йўл эканлигини, аксинча, ҳар бир янги технологияни унинг ижтимоий, ахлоқий ва экологик оқибатларини ҳисобга олган ҳолда баҳолаш зарурлигини таъкидлайдилар. Мазкур мақолада ҳам асосан ушбу мутаносиб ёндашувга таянилган ҳолда таҳлил олиб борилди.

ТЕХНОЛОГИЯНИНГ ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИГА ТАЪСИРИ

Иқтисодий соҳадаги ўзгаришлар

Технологик тараққиёт иқтисодий соҳада энг сезиларли ўзгаришларни келтириб чиқарган соҳалардан бири ҳисобланади. Автоматлаштириш ва рақамли технологияларнинг ишлаб чиқариш жараёнларига жорий этилиши меҳнат унумдорлигини сезиларли даражада оширди. Электрон тижорат тизимларининг ривожланиши эса савдо-сотик соҳасида ҳудудий чегараларни бартараф этиб, глобал бозор муносабатларини кучайтирди.

Шу билан бирга, автоматлаштириш жараёни анъанавий касб турларининг қисман йўқолишига ва меҳнат бозорида янги малака талабларининг юзага келишига олиб келди. Рақамли иқтисодиёт шароитида дастурлаш, маълумотлар таҳлили ва рақамли маркетинг каби янги касб йўналишлари муҳим аҳамият касб этмокда, бу эса таълим тизимидан ушбу ўзгаришларга мослашишни талаб қилмокда.

Таълим соҳасидаги ўзгаришлар

Ахборот технологияларининг таълим соҳасига кириб келиши ўқитиш усуллари ва билим олиш жараёнини тубдан ўзгартирди. Масофавий таълим тизимлари, электрон дарсликлар ва онлайн курслар ўқувчи ва талабаларга вақт ҳамда маконидан қатъи назар билим олиш имкониятини яратди. Бу ҳолат, айниқса, узоқ ҳудудлардаги таълим олувчилар учун катта аҳамиятга эга бўлди.

Шу билан бирга, технологияга асосланган таълим тизими бир қатор муаммоларни ҳам келтириб чиқарди: рақамли воситаларга тенг кириш имкониятининг мавжуд эмаслиги, экран олдида узоқ вақт ўтиришнинг соғлиқка таъсири ҳамда бевосита инсонлараро мулоқотнинг камайиши каби ҳолатлар таълимшунос олимлар томонидан алоҳида ўрганилмокда.

Мулоқот ва ижтимоий алоқалар

Коммуникация технологияларининг ривожланиши инсонлараро мулоқот шакллари тубдан ўзгартирди. Мобил алоқа воситалари ва интернет тармоғи орқали одамлар масофадан катъи назар бир-бирлари билан тезкор алоқа ўрната оладиган бўлди. Бу ҳолат оилавий, дўстона ва касбий алоқаларни сақлаб қолишда муҳим восита вазифасини ўтамоқда.

Аммо тадқиқотчилар шуни ҳам таъкидлайдиларки, рақамли мулоқот воситаларининг ортқча қўлланилиши баъзи ҳолатларда юзма-юз мулоқот кўникмаларининг сусайишига ва ижтимоий изоляция ҳиссиётининг кучайишига олиб келиши мумкин. Шу сабабли технологик воситалардан мутаносиб ва онгли равишда фойдаланиш замонавий жамиятда муҳим ижтимоий кўникма сифатида қаралмоқда.

Соғлиқни сақлаш соҳасидаги ўзгаришлар

Технологик тараққиёт соғлиқни сақлаш соҳасида ҳам туб ўзгаришларни келтириб чиқарди. Замонавий тиббий асбоблар, масофавий диагностика тизимлари ва электрон тиббий карталар беморларга хизмат кўрсатиш сифатини сезиларли даражада оширди. Телетиббиёт технологиялари орқали узоқ ҳудудлардаги беморлар ҳам малакали шифокорлар маслаҳатидан фойдаланиш имконига эга бўлмоқда, бу эса тиббий хизматлар кўрсатишдаги ҳудудий тенгсизликни қисман бартараф этишга ёрдам беради.

Шу билан бирга, тиббиётда рақамли технологияларнинг кенг қўлланилиши беморларнинг шахсий тиббий маълумотларини ҳимоя қилиш масаласини долзарб этди. Электрон тиббий маълумотлар базасининг хавфсизлигини таъминлаш, шунингдек сунъий интеллект асосидаги диагностика тизимларининг ишончлилигини кафолатлаш замонавий тиббиёт-ҳуқуқий тизимлар олдида турган муҳим вазифалардан бирига айланган.

ЗАМОНАВИЙ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА УЛАРНИНГ ИЖТИМОИЙ ОҚИБАТЛАРИ

Ахборот технологиялари ва рақамли жамият

Ахборот технологияларининг жадал ривожланиши натижасида замонавий жамият тобора "рақамли жамият" тавсифига эга бўлиб бормоқда. Бунда ахборот ва билим асосий ижтимоий бойлик манбаи сифатида қаралади, davlat xizmatlari, moliyaviy operatsiyalar va boshqa ko'plab jarayonlar raqamli platformalar orqali amalga oshirilmoqda.

Рақамли жамиятнинг шаклланиши билан бир қаторда "рақамли тенгсизлик" деб номланувчи муаммо ҳам юзага келди — бу турли ижтимоий гуруҳлар ва ҳудудлар ўртасида замонавий технологияларга кириш имкониятидаги фарқни англатади. Ушбу тенгсизликни бартараф этиш замонавий давлатларнинг ижтимоий сиёсатида муҳим устувор йўналишлардан бирига айланган.

2-жадвал. Замонавий технологияларнинг ижтимоий соҳаларга таъсири

Технология тури	Асосий соҳа	Ижобий таъсири	Эҳтиёт бўлиш зарур жиҳати
Интернет тармоғи	Ахборот алмашинуви	Билимга тезкор кириш	Ишончсиз маълумотлар тарқалиши
Мобил технологиялар	Мулоқот	Тезкор алоқа	Ортиқча фойдаланиш
Сунъий интеллект	Ишлаб чиқариш, хизмат	Юқори унумдорлик	Меҳнат ўрнлари камайиши
Ижтимоий тармоқлар	Ижтимоий алоқа	Кенг тармоқ яратиш	Хусусий ҳаётга таъсир
Электрон тижорат	Иқтисодиёт	Қулай хизмат кўрсатиш	Анъанавий савдонинг сусайиши

Сунъий интеллект ва меҳнат бозори

Сунъий интеллект технологияларининг ривожланиши меҳнат бозорида чуқур ўзгаришларни келтириб чиқармоқда. Такрорланувчи ва стандартлаштирилган вазифаларни автоматлаштириш имконияти бир қатор анъанавий касб турларининг аҳамиятини камайтираётган бўлса, шу билан бирга сунъий интеллект тизимларини яратиш, бошқариш ва такомиллаштириш билан боғлиқ янги касб йўналишлари юзага келмоқда.

Иқтисодчи ва социолог олимларнинг таҳлилларига кўра, келажакда меҳнат бозорида инсон ва сунъий интеллект тизимларининг ҳамкорликда ишлаши устувор модел сифатида шаклланиши кутилмоқда. Бу жараёнда инсонга хос

бўлган ижодкорлик, танқидий фикрлаш ва ҳиссий интеллект каби кўникмалар алоҳида кадрланиши башорат қилинмоқда.

Ижтимоий тармоқлар ва инсонлараро муносабатлар

Ижтимоий тармоқларнинг кенг тарқалиши замонавий жамиятда инсонлараро муносабатларнинг янги шакллари яратди. Улар орқали одамлар ўз фикр-мулоҳазаларини кенг аудиторияга етказиш, турли қизиқиш гуруҳларига қўшилиш ва узоқ масофадаги қариндош-уруғлар билан алоқани сақлаб қолиш имконига эга бўлдилар.

Шу билан бирга, ижтимоий тармоқларда тарқаладиган ахборотнинг ишончлилиқ даражаси, ёшларга психологик таъсири ва шахсий маълумотларнинг ҳимояланиши каби масалалар илмий жамоатчилиқ томонидан жиддий муҳокама қилинмоқда. Ушбу масалалар бўйича мувозанатли ёндашув ишлаб чиқиш замонавий ижтимоий фанларнинг долзарб вазифаларидан бирига айланган.

ТЕХНОЛОГИК ТАРАҚҚИЁТНИНГ ИЖОБИЙ ВА САЛБИЙ ЖИҲАТЛАРИ

Технология ва жамият ўртасидаги муносабатни ҳолисона баҳолаш учун технологик тараққиётнинг ижобий ва салбий оқибатларини бир вақтда кўриб чиқиш зарур. Технология инсоният учун кўплаб қулайликлар яратган бўлса-да, у баъзи ижтимоий муаммоларни ҳам келтириб чиқарган, шу боис ушбу жараёнга мутаносиб ва танқидий ёндашув муҳим аҳамиятга эга.

3-жадвал. Технологик тараққиётнинг ижобий ва салбий жиҳатлари

Соҳа	Ижобий жиҳати	Салбий жиҳати
Соғлиқни сақлаш	Ташхис аниқлиги ошиши, янги даволаш усуллари	Тиббий хизмат нархининг ошиши
Таълим	Билимга кенг кириш имконияти	Бевосита мулоқот камайиши
Меҳнат бозори	Юқори унумдорлик, янги касблар	Айрим касбларнинг йўқолиши
Атроф-муҳит	Тоза энергия технологиялари	Электрон чиқиндилар ошиши
Ижтимоий ҳаёт	Кенг мулоқот имконияти	Хусусий ҳаётга аралашув хавфи

ДАВЛАТ СИЁСАТИ ВА РАҚАМЛИ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЖАРАЁНИ

Технологик тараққиётни давлат томонидан тартибга солиш

Технология ва жамият муносабатларида давлатнинг роли алоҳида аҳамиятга эга. Замонавий давлатлар технологик тараққиётни рағбатлантириш билан бир қаторда, унинг ижтимоий оқибатларини бошқариш ва мумкин бўлган хавфларни камайтириш вазифасини ҳам ўз зиммасига олади. Бунинг учун рақамли иқтисодиёт, ахборот хавфсизлиги ва шахсий маълумотларни ҳимоя қилиш соҳаларида махсус қонунчилик базаси ишлаб чиқилмоқда.

Кўпчилик мамлакатларда рақамли трансформация бўйича миллий стратегиялар қабул қилинган бўлиб, улар давлат хизматларини электрон шаклга ўтказиш, рақамли саводхонликни ошириш ва ахборот-коммуникация технологиялари соҳасида инфратузилмани ривожлантиришни ўз ичига олади. Ушбу стратегиялар технология ва жамият ўртасидаги ўзаро таъсирни онгли равишда бошқариш мумкинлигини кўрсатади.

Ўзбекистонда рақамли трансформация тажрибаси

Ўзбекистон Республикасида сўнгги йилларда рақамли иқтисодиётни ривожлантириш ва давлат хизматларини электрон шаклга ўтказиш борасида кенг қамровли ислохотлар амалга оширилмоқда. Электрон ҳукумат тизимининг жорий этилиши фуқароларга давлат хизматларидан масофадан туриб фойдаланиш имконини берди, бу эса маъмурий тартиб-таомилларни соддалаштириш ва шаффофликни ошириш йўналишида муҳим қадам бўлди.

Таълим соҳасида ҳам рақамли технологияларни жорий этиш бўйича кенг чора-тадбирлар кўрилмоқда: мактаб ва олий таълим муассасаларида электрон таълим платформалари, масофавий ўқитиш тизимлари ҳамда ахборот-коммуникация технологиялари бўйича ўқитувчиларни қайта тайёрлаш дастурлари амалга оширилмоқда. Бундай ислохотлар мамлакатнинг рақамли иқтисодиётга ўтиш жараёнини тезлаштиришга хизмат қилмоқда.

4-жадвал. Рақамли трансформация жараёнининг асосий устувор йўналишлари

Йўналиш	Мақсади	Кутилаётган натижа
Электрон ҳукумат	Давлат хизматларини рақамлаштириш	Шаффофлик ва қулайлик ошиши

Рақамли саводхонлик	Аҳоли компьютер саводини ошириш	Технологиялардан самарали фойдаланиш
Ахборот хавфсизлиги	Маълумотларни ҳимоя қилиш	Ишончли рақамли муҳит
Инновацион тадбиркорлик	Рақамли стартапларни қўллаб-қувватлаш	Иқтисодий диверсификация
Рақамли таълим	Замонавий ўқитиш усулларини жорий этиш	Малакали кадрлар тайёрлаш

ТЕХНОЛОГИЯ ВА ЖАМИЯТ МУНОСАБАТЛАРИНИНГ КЕЛАЖАКДАГИ РИВОЖЛАНИШ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ

Илмий-техник тараққиёт суръатларини ҳисобга олган ҳолда, келажакда технология ва жамият ўртасидаги ўзаро таъсир янада чуқурлашиши кутилмоқда. Сунъий интеллект, тармоқлашган қурилмалар тизими ва биотехнологиялар каби йўналишларнинг жадал ривожланиши инсон ҳаётининг деярли барча жабҳаларини қамраб олиши прогноз қилинмоқда.

Шу билан бирга, замонавий давлатлар ва халқаро ташкилотлар технологик тараққиётни ижтимоий адолат ва барқарор ривожланиш тамойиллари билан мувофиқлаштиришга алоҳида эътибор қаратмоқда. Технология этикаси, рақамли ҳуқуқлар ва сунъий интеллектни масъулиятли қўллаш каби масалалар бўйича халқаро ҳужжатлар ва меъёрий-ҳуқуқий базалар ишлаб чиқилмоқда, бу эса технологик тараққиётнинг инсонпарварлик тамойилларига мос равишда давом этишини таъминлашга хизмат қилади.

5-жадвал. Келажакда ривожланиши кутилаётган асосий технологик йўналишлар

Йўналиш	Тавсифи	Кутилаётган ижтимоий таъсири
Сунъий интеллект тизимлари	Инсон фикрлаш жараёнларини моделлаштириш	Меҳнат бозорининг қайта шаклланиши
Тармоқлашган қурилмалар	Кундалик буюмларнинг интернетга уланиши	Турмуш тарзининг қулайлашуви

Биотехнологиялар	Тиббиёт ва генетика соҳасидаги янгиликлар	Умр давомийлигининг ошиши
Тоза энергия технологиялари	Қайта тикланувчи энергия манбалари	Атроф-муҳитнинг сақланиши
Виртуал ва қўшилган реаллик	Рақамли ва жисмоний муҳитнинг уйғунлашуви	Таълим ва ўйин-кулги соҳасидаги ўзгаришлар

МУҲОКАМА

Ўтказилган таҳлил шуни кўрсатадики, технология ва жамият ўртасидаги муносабат мураккаб ва кўп қиррали характерга эга бўлиб, бу икки омил бир-бирини ўзаро шакллантиради. Технологик детерминизм ва ижтимоий конструктивизм назарияларининг ҳар иккиси ҳам ушбу жараённинг маълум жиҳатларини тўғри изоҳлайди, лекин тўлиқ тасаввур олиш учун ушбу икки ёндашувни биргаликда кўриб чиқиш мақсадга мувофиқ.

Замонавий жамиятда технологик тараққиётнинг суръати шу даражада юқорики, ижтимоий институтлар — таълим тизими, ҳуқуқий база, оилавий муносабатлар — баъзан ушбу ўзгаришларга етарли тезликда мослаша олмаётганлиги кузатилади. Шу сабабли ижтимоий фанлар олдида технологик тараққиётни ижтимоий институтлар билан мувозанатлаштириш борасида муҳим вазифалар туради.

Шунингдек, технология ва жамият муносабатларини ўрганишда маданий ва минтақавий хусусиятларни ҳисобга олиш зарурлиги ҳам алоҳида таъкидланиши лозим. Бир жамиятда муваффақиятли натижа берган технологик ечим бошқа ижтимоий-маданий шароитда бошқача оқибатларга олиб келиши мумкин, шу сабабли технологик сиёсатни ишлаб чиқишда маҳаллий ижтимоий контекстни чуқур таҳлил қилиш муҳим аҳамиятга эга.

Ижтимоий фанлар доирасида технология ва жамият мавзусини ўрганишнинг амалий аҳамияти ҳам катта. Ушбу соҳадаги илмий тадқиқотлар давлат органларига технологик сиёсатни ишлаб чиқишда, таълим муассасаларига ўқув дастурларини замон талабларига мослаштиришда, шунингдек оилаларга фарзандларининг рақамли муҳитидаги хавфсизлигини таъминлашда амалий тавсиялар беради. Шу боис технология социологияси ва

фалсафаси йўналишидаги тадқиқотларни кенгайтириш замонавий фан олдида турган устувор вазифалардан бири ҳисобланади.

ХУЛОСА

Мазкур мақолада технология ва жамият ўртасидаги ўзаро таъсир жараёни тизимли равишда таҳлил қилинди. Қуйидаги асосий хулосаларга келинди.

Биринчи хулоса: технология ва жамият ўртасидаги муносабат икки йўналишли характерга эга бўлиб, жамият технологик тараққиётни рағбатлантиради, технология эса ўз навбатида жамият тузилиши ва турмуш тарзини ўзгартиради.

Иккинчи хулоса: тарихий жараён давомида рўй берган тўртта йирик саноат инқилоби ҳар сафар жамиятнинг иқтисодий, ижтимоий ва маданий тузилишида чуқур ўзгаришларга сабаб бўлган, бу тенденция замонавий рақамли инқилоб даврида ҳам давом этмоқда.

Учинчи хулоса: замонавий технологиялар — сунъий интеллект, ижтимоий тармоқлар ва ахборот тизимлари — жамиятга бир вақтда ҳам ижобий, ҳам салбий таъсир кўрсатмоқда, шу боис улардан фойдаланишда мутаносиб ва масъулиятли ёндашув муҳим аҳамиятга эга.

Тўртинчи хулоса: келажакда технология ва жамият муносабатларини муваффақиятли ривожлантириш учун технологик тараққиётни ижтимоий адолат, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва инсонпарварлик тамойиллари билан уйғунлаштирган ҳолда амалга ошириш зарур, бу эса ижтимоий фанлар ва техник фанлар ўртасида яқиндан ҳамкорликни талаб қилади.

Бешинчи хулоса: технология ва жамият мавзусини ижтимоий фанлар доирасида чуқур ўрганиш давлат органлари, таълим муассасалари ва оилалар учун амалий аҳамиятга эга бўлган илмий асосланган тавсиялар ишлаб чиқиш имконини беради, бу эса технологик тараққиёт жараёнини онгли ва масъулиятли тарзда бошқаришга хизмат қилади.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Юсупов Б.Қ. Ижтимоий фалсафа асослари. — Тошкент: Ўзбекистон миллий университети нашриёти, 2022. — 284 бет.

2. Отажонов Г.М. Рақамли жамият социологияси. — Тошкент: Тошкент давлат университети нашриёти, 2023. — 246 бет.

3. Castells M. The Rise of the Network Society. — Oxford: Blackwell Publishing, 2010. — 597 бет.
4. Winner L. The Whale and the Reactor: A Search for Limits in an Age of High Technology. — Chicago: University of Chicago Press, 1986. — 200 бет.
5. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. — Geneva: World Economic Forum, 2016. — 172 бет.
6. Bijker W.E., Hughes T.P., Pinch T. The Social Construction of Technological Systems. — Cambridge: MIT Press, 2012. — 405 бет.
7. Отажонов Г.М. Ёшлар ўртасида рақамли технологиялардан фойдаланиш тенденциялари. Тошкент давлат университети ахборотномаси. — 2023. — № 3. — 41–49-бетлар.
8. Castells M. The Information Age: Economy, Society, and Culture. Volume One. — Oxford: Blackwell Publishing, 2000. — 594 бет.
9. Юсупов Б.Қ. Сунъий интеллект ва меҳнат бозорининг келажаги: ижтимоий-фалсафий таҳлил. Ижтимоий тадқиқотлар журнаלי. — 2023. — № 5. — 67–76-бетлар.
10. Floridi L. The Fourth Revolution: How the Infosphere is Reshaping Human Reality. — Oxford: Oxford University Press, 2014. — 248 бет.